

Critical Analysis of “Aghadar” and “Fokhos” Written by Sheevan Foumani in Accordance with the Discursive Features and Valued Signifiers

Firooz Fazeli*

Ahmad Nikdel Kalashami[†]

Abstract

The symbolic poetries of Sheevan Foumani are full of valued systematic discursive signifiers of the poet. In the two poetries of Aghadar and Fokhos, different types of symbols are used to highlight the discourses. In the aforementioned poetries, the diversities of discourses that are benefitted from valued signifiers, stimulate the researchers to achieve the wide variety of conceptual view by explaining the discursive features of these poetries. To achieve this, the model of Laclau and Mouffe is suggested to evaluate the valued signifiers of discursive features. In accordance with the textual data of two poetries, the valued systematic signifiers were identified by using qualitative methods. By implementing critical model on the two poetries, the results of the research represented that the poetry of Aghadar uses the two subsidiary ecological and humanitarian discourse in addition to the five discursive features. Moreover, any parts of the poetries were accompanied by the specific discourse. Also, various types of nodal points which were based on the characters of the poetry and the floating signifiers of each of characters were identified. Furthermore, by investigating the two poetries of Fokhos and Aghadar, the two central nodal points were identified which are ordinarily nightmares and shadblow. The central nodal point of Fokhos poetry has one signified; while the central nodal point of Aghadar poetry has two signified in the view of two main characters of the poetry.

Keywords: The poetries of Sheevan Foumani, critical approach, discursive features, signifiers, Laclau & Mouffe

Extended abstract

1. Introduction

Ahmad Fakhri Nežad, with the pseudonym of Sheevan Foumani (1325-1377), is one of the Gilaki poets that his converse-based poetries are well-known in

---

*1. Associate Professor of Persian Language and Literature, University of Guilan, Rasht, Iran

(Corresponding Author: drfiroozfazeli@gilan.ac.ir)

2. PhD student in General Linguistics, The Institute for Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran. (ahmadd.nikdel@gmail.com)

various social, cultural, ethnological, and political issues. He uses different types of symbols to direct the discursive contents. These symbols which are the representative of the social groups, are abstracted as the signifiers. The saliency of different types of valued signifiers in two elected poetries of Fokhos and Aghadar, led the researchers of this paper to investigate different types of signifiers in two poetries by using discursive features and contents.

2. Theoretical framework

The theory of Laclau and Mouffe, is based on the approach of Michel Foucault that can be used as an interesting and practical theory for analyzing and explaining social and political subjects. This theory has two dimensions: semantic and political dimensions. The semantic theory of Laclau and Mouffe includes the fundamental concepts of sign and signified, articulation, valued signifiers, elements, moments, field of discursivity, marginalization, deconstruction, myth, closure, hegemony, conflicts, and adversary. Also, in this paper the dimensions of the model on the literary works were significant. Therefore, extending the practical domain of each concept to the poetries via the model of Laclau and Mouffe is possible.

3. Methodology

The method of the current research is descriptive-analytical. The data are collected, based on the library research, from the poetries of Sheevan Foumani. The examined data are the poems of the two poetries investigated in qualitative analysis. The main aim of this research is to investigate the different types of signifiers in two converse-based poetries with descriptive-analytical approach using the collected data. To achieve this aim, first the discursive clauses of each of the poetries are selected by using qualitative method and are analyzed based on the critical model of Laclau and Mouffe to identify the discursive components and valued signifiers.

4. Results and Discussions

The saliency of valued signifiers in poetries of Sheevan Foumani led the researchers of this paper to apply the critical model of Laclau and Mouffe for investigating different types of signifiers and discursive contents in the aforementioned two poetries. As a result, first the summaries of each of the poetries were explained and different types of signifiers in poetries were identified in accordance with the poems and the main characters of poetries. These signifiers were the central nodal points, floated signifier, and empty signifier so that the short applications of each of these elements were mentioned in poetries. Then, the poems indicating the valued signifiers of each characters of the poetries were mentioned. Moreover, the poems indicating the adversary valued signifiers were explained contrastively so that via the poems, the adversary discourses might be identified. And in final evaluation, the conflicted discourses might be shown. After identifying different types of valued

signifiers, the functions of discourses corresponding to the valued signifiers were specified. And the discursive articulations of the poetries were formed in accordance with the signifiers and ongoing discourses. By the total analysis of the poems of poetries, based on the critical model of Laclau and Mouffe, the findings are summarized as follows:

a) By identifying different types of signifiers in two poetries, it was specified that the central nodal point of Fokhos poetry had been nightmares. This central nodal point had one signified; while the central nodal point of Aghadar poetry had been shadblow and this central nodal point had two signified in accordance with two dimensions of shadblow in the view of two main characters of the poetry.

b) Different types of discourses such as individualistic, collective, cultural, economic, and religious discourses in two poetries of Fokhos and Aghadar were identified in accordance with the poems of the poetries similarly. Also, the use of two subsidiary humanitarian and ecological discourses had been more concrete in the poetry of Aghadar. Other findings that can be mentioned include the discursive cycling found in these two poetries so that the poet has used this cognitive technique to effectively influence the receiver.

5. Conclusions and Suggestions

By applying the critical model of Laclau and Mouffe in the two poetries, we can attain the wide aspects of conceptual views and also, the secret ideology of the textual layers. Moreover, in the poetries of Sheevan Foumani, the converse-based events of the characters are ongoing. Given that the critical model of Laclau and Mouffe is originated in post-structuralism, by analyzing the poetries meticulously, we can achieve the wide variety of contrasting discourses. So, this research has some suggestions:

a) This research qualitative in nature. It may be suggested that in further research, by changing the procedure of the research, the combined qualitative and quantitative methods be adopted to evaluate precisely the application of critical model on the literary works.

b) The poetries of Sheevan Foumani are varied from the aesthetic view. So, other poetries of the poet can be analyzed based on the discursive models by others. Incidentally, by comparing discursively the poetries of Sheevan Foumani with the poetries of other Gilaki poets, the structural and contextual differences of them can be evaluated.

c) The investigation of the poetries of Sheevan Foumani may contribute to the recognition of the Gilaki literature and the cultural elements of this area.

Select Bibliography

Ahangar, A., Khoshkhunzad, A., Khademi, S. Representation of Social Discourses in the Film 'Gav' based on the approaches of Laclau and Mouffe. *Journal of sociolinguists*. 2021; 4(4): 71.82. [in Persian].

- Eqlalian, S. S. *Analysis of Satirical Mechanisms in Gilaki Poems by Aftab, Shivan Foomani, and Mostafa Rahimpoor*. M.A. Thesis of Persian language and literature. Guilan University. Faculty of Humanities. Rasht. 2012. [in Persian]
- Foomani, Sh. Khiyale Gard-e Gij (Parse Khial). *A collection of Gilaki poems with a Persian translation by Hamed Foomani*. Tehran.Iran: Saless. 2008. [in Persian]
- Haqparast, H. R. *Social Analysis of Shivan Foomani's Poems*. M.A.thesis of Persian language and literature. Mohaghegh Ardabili University. Ardabil. 2009. [in Persian]
- Heydari, A., Manshizadeh, M., Farazandehpour, F. The Origin of Political Sufism Discourse in Iran and Its Analysis based on Laclau and Mouffe's Discourse Theory. *Journal of Mystical Literature*. Alzahra University. 2022; 28: 153.187. [in Persian].
- Laclau. E & Mouffe. C. *Hegemony and Socialist Strategy, towards a Radical Democratic Politics*, Translated by Rezayi. M. Tehran: Sales. 2014. [in Persian]
- Moghadami,M. T. Mm. *The theory of critical discourse analysis of Laclau and Mouffe and its criticism*. *Journal of cultural social knowledge*. 2011; 2(2); 91-124. [in Persian]
- Nikdel Kalashami, A. R. *Investigating Address Terms and Discourse in the Conversation-oriented Texts of Shivan Foomani's Gilaki Poems*. M.A. Thesis of Persian language and literature. Guilan University. Faculty of Humanities. Rasht. 2022. [in Persian]
- Nikui, A. The Connection between Symbolic, Mythological, and Romantic insights in Shivan Foomani's Poetry. *The Journal of Poetry*. 2003; 33: 74-75. [in Persian]
- Tadini, M. *Postmodernism in Iranian Fiction Literature*. Tehran: Elm. 2014. [in Persian]
- Tamimidari, A., Baqeri Ahrenjani, Sh. The Importance of Recognizing Discourse and Central Signifier for Translators with a Focus on Coleman Barks' Translation of Masnavi Maulana. *The Journal of Language Related Research*. 2022; 1(13): 327-356. [in Persian]

How to cite:

Fazeli F, Nikdel Kalashami A. Critical Analysis of "Aghadar" and "Fokhos" Written by Sheevan Foumani in Accordance with the Discursive Features and Valued Signifiers. *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani*. 2024; 2(16): 51-78. DOI:10.22124/plid.2024.27811.1677

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani (Persian Language and Iranian Dialects)*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

تحلیل انتقادی منظمه‌های «آقادار» و «فوخوس» شیون فومنی براساس ویژگی‌های گفتمانی و دال‌های ارزشی

احمد نیکدل کلاشمی^۱

فیروز فاضلی^۱

چکیده

منظمه‌های نمادین شیون فومنی مملو از دال‌های هدفمند ارزشی گفتمان‌ساز مؤلف است. در دو منظمه «فوخوس» و «آقادار» شاعر از انواع نمادها جهت برجسته‌سازی گفتمان‌ها بهره می‌برد. کثرت گفتمان‌ها در این منظمه‌ها با بهره‌گیری از دال‌های ارزشی، محققان این پژوهش را به این امر ترغیب می‌کند که با برشمودن ویژگی‌های گفتمانی هریک از آثار به ابعاد وسیعی از جهان‌بینی‌های ادراکی دست یابند. ازین‌رو، رویکرد انتقادی لاکلاؤ و موفه، مدل پیشنهادی جهت بررسی دال‌شناسی ارزشی شخصیت‌های نمادین در این دو منظمه است. با استناد به داده‌های متنی منظمه‌ها، انواع دال‌های هدفمند با بهره‌گیری از روش کفی‌شناسایی شد و در نهایت، کاربست مدل انتقادی نامبرده بر دو منظمه، یافته‌هایی را دربر داشت: منظمه آقادار علاوه بر پنج گفتمان اصلی از دو گفتمان فرعی انسان‌شناختی و طبیعی نیز بهره می‌برد. از نتایج دیگر این پژوهش، چرخش‌های گفتمانی است که در این دو منظمه یافت می‌شود. همچنین با بررسی انواع دال‌های مرکزی و شناور دو منظمه فوخوس و آقادار، دو دال مرکزی اصلی به ترتیب بختک و ازگیل هستند؛ دال اصلی منظمه فوخوس تک‌مدلولی، اما دال اصلی منظمه آقادار از منظر دو شخصیت اصلی، دومدلولی است.

واژگان کلیدی: منظمه‌های شیون فومنی، رویکرد انتقادی، انواع گفتمان‌ها، انواع دال‌ها، لاکلاؤ و موفه

۱. دانشیار زبان و ادبیات فارسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. (نویسنده مسؤول)

ahmadd.nikdel@gmail.com ۲. دانشجوی دکتری زبان‌شناسی همگانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، ایران.

۱- مقدمه

احمد فخری‌نژاد، معروف به شیون فومنی (۱۳۲۵-۱۳۷۷)، از شاعران گیلان‌زمین است که منظومه‌های گفت‌و‌گو محور او در محورهای مختلف اجتماعی، فرهنگی، قومی و سیاسی مشهور است. او منظومه‌هایش را به زبان گیلکی شیوا و سلیس سروده و با این آثار فاخر، مخاطبان را به تأمل و بازاندیشی در مسائل اجتماعی عصر خود واداشته است. منظومه‌های او در عین صراحت زبانی، همواره با دلالت‌های ضمنی همراه است و درواقع برانگیزش همان دال‌های ارزشی است که در متن نمود می‌یابد، و مفاهیم گفتمانی را سمت‌وسو می‌بخشد. ابزارهای گفتمانی به کاررفته در منظومه‌های او در جهت شکل‌دهی به ساختهای محتوایی هدفمندند. شاعر شخصیت‌های داستانی را همانند مهره‌های شترنج می‌چیند تا بتواند با استفاده از این مهره‌ها و تکنیک‌های شناختی که همان نمادهای داستانی‌اند، به چالش گفتمانی و حلاجی اپیزودهای داستانی با محوریت دال‌های ارزشی دست یابد. نمادها که بیانگر اصناف، اقسام و نماینده‌گروه خاصی هستند، در دال‌ها بازنمایانده می‌شوند. دال‌ها به عنوان صورت‌های تقلیل‌یافته در داستان‌ها نقش خود را ایفا می‌کنند و با محوریت شخصیت‌های داستانی و جلوه‌های نمادین به صورت و محتوای ایدئولوژیک متن شکل می‌بخشند. یکی از این دال‌ها، دال مرکزی اصلی متن است که تمامی دال‌ها بر محور آن می‌چرخد. مضاف براین، شخصیت‌های داستانی و موجودات یا پدیده‌های اصلی متنی، هریک می‌توانند در منظومه‌ها به عنوان دال مرکزی نقش خود را در داستان ایفا نمایند و ویژگی‌های گفتمانی هریک از آنها می‌تواند به عنوان دال‌های شناور در متن بازنمایانده شود. با وجود مضامین سیاسی و اجتماعی و همچنین پدیده‌های زیست‌شناختی در این دو منظومه که با دال‌های ارزشی پیوند خورده‌اند، نگارندگان مقاله برآن شدند که از رویکرد انتقادی لاکلائو و موفه جهت شناسایی انواع دال‌ها و ارزش‌گذاری‌شان مبنی بر اهداف متن منظومه‌ها استفاده نمایند. دو منظومهٔ فوخوس و آقادار به لحاظ سبک شعری خاص خود، از انواع نمادها بهره می‌برد. بنابراین، هدف اصلی این پژوهش می‌تواند این باشد که با رویکرد توصیفی- تحلیلی به بررسی انواع دال‌ها در دو منظومهٔ گفت‌و‌گو محور مذکور با استفاده از داده‌ها بپردازد. برای نیل به این هدف، ابتدا، جملات گفتمان‌مدار منظومه‌ها، با استفاده از روش کیفی انتخاب می‌شوند و براساس مدل انتقادی برای یافتن مؤلفه‌های گفتمان‌مداری و شناسایی انواع دال‌های ارزشی واکاوی و تحلیل می‌شوند. گفتنی است مدل لاکلائو و موفه

جهت تبیین نظام ذهنی شاعر و مشارکین اجتماعی منظومه‌ها در این نحله به کار گرفته می‌شود و انواع دال‌های مرکزی، دال‌های شناور و تهی و همچنین عناصر و فرایند انسداد در این دو منظومه بررسی می‌شود.

روش پژوهش تحلیلی - توصیفی است و داده‌ها به شکل کتابخانه‌ای از دو منظومه شیون فومنی جمع‌آوری و تحلیل کیفی شد. سوالات پژوهش عبارت‌اند از:

۱. با استناد به داده‌های متنی دو منظومه فوخوس و آقادار، انواع گفتمان‌های برجسته‌ساز آن چه مواردی است؟

۲. با توجه به مفصل‌بندی گفتمانی چگونه می‌توان دال‌های اصلی مرکزی این دو منظومه را ارزش‌گذاری کرد؟

فرضیه‌ها عبارت‌اند از:

۱. انواع گفتمان‌های اصلی در دو منظومه آقادار و فوخوس، شامل گفتمان‌های فرهنگی، فردی، جمع‌گرا، اعتقادی و اقتصادی هستند که هریک در بخشی از متن منظومه‌ها برجسته شده یا به حاشیه رانده می‌شود.

۲. دال اصلی مرکزی منظومه فوخوس، بختک است اما دال مرکزی منظومه آقادار، درخت ازگیل است. به نظر می‌آید که دال مرکزی منظومه آقادار دومدلولی باشد.

۲- پیشینهٔ پژوهش

با توجه به عنوان پژوهش، پیشینهٔ پژوهش‌های مرتبط به دو دسته تقسیم می‌شود: پژوهش‌های مرتبط با لکلائو و موفه و پژوهش‌های مرتبط با شاعر گیلک‌زبان.

مقدمی (۱۳۹۰) مفاهیم بنیادی در این رویکرد را نقد می‌کند و به نقدهای درون گفتمانی و برون گفتمانی می‌پردازد. دو نتیجه مهم این تحقیق اینکه الف. نظریه گفتمان لکلائو دارای توانمندی‌های تحلیلی و توصیفی فراوانی است که در سایه به کارگیری مفاهیم و نظریه‌های مناسب پیش از خود- مانند نظریه مایکل هالیدی- آن را در قیاس با سایر نظریه‌های هم‌ردیف خود ارتقا می‌دهد. ب. نظریه گفتمان لکلائو و موف می‌تواند به مثابه ابزاری برای آسیب‌شناسی و خودترمیمی گفتمان حاکم به کار رود و ادامه استیلای آنان را بر ساحت اجتماع و سیاست میسر سازد (همان: ۹۱-۱۲۴). خوشخونزاد و همکاران (۱۴۰۰) با تحلیل مکالمه فیلم گاو سعی داشتند به بازنمایی نظام مؤلفه اجتماعی این فیلم بپردازند. بنابراین انواع دال‌ها و مفصل‌بندی‌های گفتمانی این اثر هنری واکاوی و به تفکیک مشخص

شد. تمیم‌داری و باقری (۱۴۰۱) علاوه بر پذیرفتن نسبی نقدها بر کلمن بارکس، با ارائه شواهدی، علت اصلی تصرفات بارکس را تشخیص نادرست او از گفتمان مولانا و یکسان-پنداری دال‌های مرکزی در همه آثار مولانا مطرح کردند. براساس حیدری و همکاران (۱۴۰۱) دال مرکزی گفتمان‌های «مانوی»، «مزدکی»، «بابکی»، «ابن مقفع»، «بابک»، «حلاج»، «سهروردی» و «عین‌القضاء» همان دال تهی جریانات حاکم بود که «خوارداشتن زندگی دنیوی و مبارزه با ماده»، «عدالت و تساوی»، «رجوع به باطن و پیشوای غیر حکومتی برای رسیدن به کمال» و «حکمت نورانی ایرانیان باستان» همگی نوعی حرکت اجتماعی-سیاسی یا دست کم اعتراض محسوب می‌شد.

در پژوهش‌ها در زمینهٔ شیون فومنی، نیکوبی (۱۳۸۲) معتقد است بسیاری از فرایندهای استعاری، اسطوره‌ای و رمانیک اشعار شیون فومنی در ذهن و زبان ناخودآگاه شاعر براساس زیبایی‌شناختی از اشعار حافظ، صائب، بیدل و... و سنت‌های فولکلوریک و گفتمان شعری عصر شکل‌گرفته‌اند. حق پرست (۱۳۸۸) علت گمنامی شیون فومنی را گمنامی گویش گیلکی می‌داند. اقبالیان (۱۳۹۱) معتقد است اشعار گیلکی افراشته، شیون فومنی و مصطفی رحیم-پور سیاهکلی ویژگی‌های مشترکی دارند که زمینه‌ای مناسب برای تأثیرگذاری ادبیات بومی در ادبیات ملی است. یکی از این ویژگی‌ها، طنز‌آفرینی است. نیکدل کلاشمی (۱۴۰۱) اشعار گیلکی شیون فومنی را از دو منظر خطاب‌واژه و گفت‌وگو محوری و نیز زبان‌شناسی اجتماعی و انواع لحن با توجه به خطاب‌واژه‌ها بررسی کرده‌است.

۳- چارچوب نظری پژوهش

۳-۱- مدل تحلیل گفتمان انتقادی لاکلائو و موشه^۱

نظریهٔ گفتمانی لاکلائو و موشه مبتنی بر آرای میشل فوکو است. فوکو معتقد بود هر گفتمان متشكل از یک صورت‌بندی گفتمانی است. لاکلائو و موشه نظریهٔ فوکو را با نظرات سایر متفکران اروپایی تلفیق کرده‌اند که می‌تواند نظریهٔ جالب و کاربردی باشد (سلطانی، ۱۳۹۲: ۲۶؛ به نقل از حیدری، ۱۴۰۱: ۱۵۹). به گفتهٔ حیدری و همکاران (۱۴۰۱) این نظریه دو بُعد معنایی و اجتماعی-سیاسی دارد که از دو سنت فکری مختلف زبان‌شناسی سوسوری و نظریه‌های اجتماعی-سیاسی مارکس، گرامشی، دریدا و فوکو به وجود آمده‌است؛ این نظریات معنایی و اجتماعی-سیاسی در هم ادغام شده‌اند. در نظریهٔ لاکلائو و موشه، هر عمل و پدیده‌ای برای

1. Laclau & Mouffe

معنادارشدن و قابل فهمشدن باید گفتمانی باشد. به عبارت دیگر، فعالیت‌ها و پدیده‌ها، وقتی قابل فهم می‌شوند که در کنار مجموعه‌ای از عوامل دیگر در قالب گفتمانی خاص قرار گیرند (همان: ۱۵۹). از نگاه این دو، حداقل دو گفتمان متخاصم در هر متن وجود دارد، به طوری که هر گفتمانی برای هویت یافتن، به گفتمان غیر نیاز دارد و گرنه هویت گفتمانی وجود ندارد. در نگرش لاکلائو و موفه، با دو بُعد معنایی و سیاسی روبه‌روییم. در بُعد معنایی، با اصطلاحاتی نظری مفصل‌بندی، دال و مدلول، دال مرکزی، دال‌های شناور، دال تهی، عناصر، وقتهای، حوزه گفتمان‌گونگی، انسداد و توقف، هویت، زنجیره همارزی و تفاوت، هژمونی، تنابع و تخاصم، برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی، ساختارشکنی، اسطوره‌سازی و وجه استعاری گفتمان، قدرت، موقعیت سوزه‌ای و سوزگی سیاسی مواجه‌ایم.

پنج مفهوم در بُعد اجتماعی و سیاسی نظریه لاکلائو و موفه قرار دارد: شناسایی فضای تخاصم و فرایند غیریت‌سازی میان گفتمان‌ها؛ زمانمند و مکانمند بودن گفتمان‌ها؛ تحولات اجتماعی سیاسی محصول منازعات معنایی؛ ضرورت شناخت و بررسی معنا و متن در تحلیل گفتمان؛ ارتباط کردارهای اجتماعی با تحلیل متن و معنا (مقدمی، ۱۳۹۰: ۱۱۰-۹۸).

۳-۲- نظریه معنایی تحلیل گفتمان لاکلائو و موفه

مقدمی (۱۳۹۰: ۹۸-۱۰۱) به توضیح مفاهیم بنیادی تحلیل گفتمان انتقادی لاکلائو و موفه می‌پردازد:

الف- مفصل‌بندی^۱: قرار دادن پدیده‌هایی در کنار یکدیگر که به‌طور طبیعی در کنار هم قرار ندارند. مفصل‌بندی تلفیقی است از عناصری که با قرارگرفتن در مجموعه جدید، هویتی تازه می‌یابند.

ب- دال مرکزی^۲: «گره‌گاه» و «بست» دالی است که سایر دال‌ها در اطراف آن جمع می‌شوند و نقطه ثقل همه دال‌ها و انسجام‌بخش آنهاست.

پ- دال شناور^۳: مدلول آن شناور و غیرثابت است. به عبارت دیگر، دالی است که مدلول-های متعدد دارد و گفتمان‌ها براساس نظام معنایی خود و متناسب با آن سعی دارند مدلول خویش را به آن الحاق کنند و مدلول‌های دیگر (رقیب) را به حاشیه برانند.

1. articulation

2. Nodal point

3. Floating Signifier

ت- دال تهی^۱: دال خالی، بیانگر یک فضای خالی است و به عبارتی نشان از امر غایی است. کارکرد دال تهی، بازنمایی وضعیت آرمانی و مطلوبی است که گفتمان‌ها سعی در ارائه آن، در بهترین وجه ممکن خویش دارند.

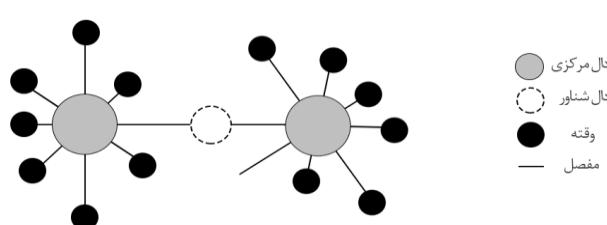
ث- عناصر آ، وقت‌ها یا لحظه‌ها: عناصر، دال‌ها یا نشانه‌هایی هستند که هر گفتمان می-کوشد به آن معنا دهد. به عبارت بهتر، عناصر دال‌های شناوری هستند که در درون یک گفتمان جای نگرفته بلکه از آن طرد شده و در یک حوزه نسبتاً ایزوله و بریده از مفصل-بندی گفتمان حاکم واقع شده و به اصطلاح در حوزه گفتمان‌گونگی قرار دارند. این در حالی است که وقت‌ها یا لحظه‌ها دال‌هایی‌اند که در درون یک گفتمان و حول دال مرکزی به طور موقت و نسبی ثبیت شده‌اند.

ج- حوزه گفتمان‌گونگی^۲: دال‌هایی که در بیرون از محیط گفتمانی قرار دارند و می-توانند به عنوان مواد خامی برای مفصل‌بندی‌های جدید به کار روند.

چ- انسداد و توقف^۳: وقتی که یک عنصر از حالت شناور خارج و به وقتی یا لحظه تبدیل می‌شود، انسداد یا توقف که همان ثبیت معنای نشانه‌هاست رخ می‌دهد. این ثبیت تحت اراده هژمونیک به ثبات (موقعت) گفتمان منجر می‌شود. لازمهٔ ثبیت، انسداد و توقف، برجسته‌سازی معنای مورد نظر خود و طرد و به حاشیه‌رانی معنای رقیب است.

نمودار ۱ - ارتباط مؤلفه‌های اساسی در نظریهٔ تحلیل گفتمان لاکلانو و موفه

Diagram 1 - The relationship between the main components in the discourse analysis theory of Laclau and Mouffe.

1. Empty signifier
2. element
3. field of discursivity
4. closure

۴- تحلیل داده‌های پژوهش

در این بخش، دو منظومه داستانی «فوخوس» و «آقادار» شیون فومنی با استفاده از الگوی انتقادی لاکلاژو و موفه تحلیل می‌شود. ابتدا خلاصه هریک از منظومه‌های داستانی شرح و سپس کاربست مدل انتقادی یادشده بر متن منظومه اعمال می‌شود.

۴-۱- خلاصه داستان «فوخوس»^(۱)

منظومه «فوخوس» یا بختک ماجراجی است که راوی در خواب می‌بیند؛ غذا در گلویش گیر کرده و سبب مرگش شده، همسر و مادر در ناله و فغان‌اند و همسایه‌ها در خانه او جمع می‌شوند. گفت‌وگویی همسایه‌ها و بدگویی از راوی یا بختک‌دیده محوریت داستان قرار می‌گیرد. همسایه‌ها، با القاب و صفات بد راوی را مذمت می‌کنند جز نفر چهارم که موضوع را عوض می‌کند. در این حین، گفتمان داستان به راوی معطوف می‌شود و او به توصیف شرایط خود روی می‌آورد و دوست دارد در این شرایط همسایه‌ها را کتک بزند. در حین توصیف عزائیل با زیبایی و مهربانی به او گلی می‌دهد و از او می‌خواهد که گل را ببوید. وی گل را می‌بوید و عطسه‌ای می‌زند و از خواب بیدار می‌شود و درباره توصیفات خواب هذیان می‌گوید که همسرش می‌گوید عزائیل چیست؟ بلند شو کرایه صاحب‌خانه دیر شده است.

۴-۲- ابیات بیانگر دال ارزشی شخصیت بختک‌زده از زبان راوی در منظومه «فوخوس»

1- xab bidəm sələtə zohr mərə iškooftə yəho šəllə pəla

دانه برنج یکدفعه گیر کرد مرا ظهر نماز دیدم خواب

2- bilavarəs mi nəfəs hə ibar bijirə šo bojor namo

نیامد بالا شد پایین یکبار هی نفس من بلاوارث

3- bəlahəstə həsirə mərzə mi čənq ru bə yəblə bəmənəst mi du tə lənq

پا تا دو من ماند قبله به رو چنگ من مرز حصیر بلا هسته

16- mən əsə dəvəngəmə, xudaya gəm bidəyi zaxərə adəm bustənə, kərə mi xon

خون من داشت شدن را آدم آخر دیدی می‌گوییم خدایا سرگردانم حالا من
xonə xurdəndərəbəu

می‌خورد خون را

17- mərə vəsti əitə payə bigirəm dəkəfəm æ səbzı pakkunanə jan

جان سبزی‌پاک‌کنان این بیفتم بردارم چوب یک دلم می‌خواستم

18- æ bikarə adəman, həşən, həşən/ u ruzan ki sərə bi şam nəyimi zəminə sər

سر زمین می‌گذاشتیم شام بی سر را که روزها آن/ اینها آدمها بیکار این

19- ta guli čəlik dubum yərzə miyən/ youlə məzruf mi dimə sili mərə surxə kudim

می‌کردیم سرخ مرا سیلی صورت من معروف قول / میان قرض بودم انتهای گلو تا

20- u ruzən u ruzən, u ruzanə či kudid?

می‌کردند چه روزها آن روزها آن روزها آن

شماره ابیات	دال ارزشی شخصیت بختکزده از زبان راوی	معنای فارسی	مدول	گفتمان برجسته‌ساز
۱	ایشکوفتن شله پلا	گیرکردن دانه برنج	آشنگی و انفعال	برجسته‌سازی گفتمان مذهبی و گفتمان فرهنگی
۲	نفس بوجر نامن	نفس بالا نیامدن	انزوا و مسخ شدگی	برجسته‌سازی گفتمان تعلیق اجتماعی
۳	رو به قبله بمانستن دو لنگ	دو پا رو به قبله ماندن	تصیبت جویی	برجسته‌سازی گفتمان مذهبی و گفتمان فرهنگی
۱۶	دونگ بوئن، خون خونا	سرگردان بودن و خون خون	متغير بودن و سردرگمی	برجسته‌سازی گفتمان مذهبی و گفتمان فرهنگی
۱۷	پایه امرا سبزی پاک کونان زئن	با چوب، چاپلوسان را زدن	منزوی شدن، آگاهی و روشن‌بینی معنوی	برجسته‌سازی گفتمان فرهنگی و به حاشیه‌راندن گفتمان جمع‌گرا
۱۸	آ بیکاره آدمان، هَشَن، هَشَن، او روزان کی سره بی شام ناییمه زمینه سر	این آدم‌های بیکار، همین‌ها، روزهایی که بدون شام و غذا می‌خوابیدم.	و سعت دید یافتن	به حاشیه‌راندن گفتمان جمع‌گرا و برجسته‌سازی گفتمان اقتصادی
۱۹	تا گولیک چالک دویوم قرضه میان، قوله معروف می دیمه سیلی مر سُرخ کو دیم	تا خرخه در قرض بودم، به قول معروف با سیلی صورتم را سرخ می‌کردم.	گرفتاری‌های بی - دربی	برجسته‌سازی گفتمان اقتصادی و گفتمان فرهنگی
۲۰	او روزان، او روزان، او روزانه چی کودید؟	در آن روزها چه می‌کردند؟	آگاه شدن از واقعیع پشت پرده	برجسته‌سازی گفتمان جمع‌گرا

۳-۴- ابیات بیانگر دال ارزشی شخصیت بختکزده از نگاه همسایگان در منظومة «فوخوس»

9- inəfər ge gor be gor xoške dara bojor Šoee

می‌رفت بالا درخت را خشک گوربه‌گور گفت یک نفر

10- dovomi ru kune ge avəliya xaxorəy ti zəbâne bimirəm/ զազեbi mi dəməm

دبیال مرا زمان مجردی / بمیرم زبان تو را خواهر به اولی می‌گوید می‌کند رو دومی

bigiftə kəla səg boxord

بخورد سگ کله می‌گرفت

11- seyomi vəgərdə ge məstə la məst amoyee bəxanə šəb

شب به خانه می‌آمد مست مست می‌گوید برمی‌گردد سومی

12- čaromiyəm guyə ləb nojonbənə - pənəjumi dərazə de həmişə qumar

قمار همیشه طول می‌دهد پنجمی نمی‌جنbandه لب می‌گوید چهارمی هم

kudi, nozul dəye

می‌داد نزول می‌کرد

13- hato ŠeŠomi nəfər, haftomi, haštomi, nohomı, dəhumi, bistomi, siyomy

سی‌امی بیستمی دهمی نهمی هشتمی هفتمی نفر ششمین همین‌طور

14- ta ki nubət fərəsə axəriyə, bələnəsət məslə səg bə lab ʔəyə, xob niyə

نیست خوب می‌آید لاب به سگ مثل بلانسبت آخری را می‌رسد نوبت که تا

bomordə puştə sər bigid

حروف بزنید سر پشت مرده

15- ʔəsə hərči bu buşu, bičārə dəst jə ə dunyə kutayə

کوتاهه دنیا اینجا دست بیچاره رفت بود هرچی حالا

شماره ابیات	دلارزشی شخصیت بختکزده از نگاه همسایگان	معنای فارسی ابیات	مدلول	گفتمان بر جسته‌ساز
۹	خشک داره بوجر شوئ	از درخت خشک بالا رفتن	-زبر و زنگی شخص بختکزده -بدگویی و هرزه زبانی	بر جسته‌سازی گفتمان اجتماعی و فقر فرهنگی
۱۰	دوم بیگیفتن	دنیال کردن	-هیز بودن شخص بختکزده -اتهامزنی	بر جسته‌سازی گفتمان اجتماعی و فقر فرهنگی
۱۱	مست لا مست به خانه آمدن	مست مست به خانه آمدن	-شراب خوار بودن بختک- زده -اتهامزنی	بر جسته‌سازی گفتمان اجتماعی- فرهنگی
۱۲	قمار کون، نزول فدن	قمار کردن، نزول دادن	-قمار باز بودن و رباخوار بودن بختکزده -اتهامزنی	بر جسته‌سازی گفتمان فرهنگی و اقتصادی
۱۳	هتو شیشُمی نفر، هفتمی، هشتمی، نهمی، دهمی، بیستمی، سی‌امی	همین طور ششمی، هفتمی، هشتمی، نهمی، دهمی، بیستمی، سی‌امی	-شخصیت ناسالم بختک- زده -بدگویی و هرزه زبانی- های پی‌درپی	بر جسته‌سازی گفتمان اجتماعی و فرهنگی
۱۴	تا کی نوبت فارسیه آخریه، بلاسبت مثله سگ بلاب آیه خُب نیه بمَردِه پوشته سر بیگید	تا که نوبت به آخرین نفر رسید صدایش را بلاسبت مثل سگ بلند کرد و گفت: خوب نیست پشت سر مرده غیبت کنید.	دینداری و اخلاق‌مدار بودن یکی از همسایگان/ تزدید نسبت به صحت و سقم گفته‌های همسایگان	بر جسته‌سازی گفتمان مذهبی
۱۵	آسا هرچی بو بوش، بیچاره دست جه آ دونیا کوتایه	حالا هرچی بود از دنیا رفت/ بیچاره دستش از دنیا کوتاه است.	دینداری و اخلاق‌مدار بودن یکی از همسایگان	بر جسته‌سازی گفتمان مذهبی

۴-۴- ابیات بیانگر دال ارزشی مادر بختکزده در منظومه «فوخوس»

4- həsə mi marə bidin, či kudəndərə həcəin, səhrayə dəştə kərbəla
 کربلا دشت صحرای همچین می‌کند چی بیین مادرم حال

گفتمنان بر جسته ساز	مدلول	معنای فارسی ابیات	دال ارزشی مادر بختکزده	شماره ابیات
بر جسته سازی گفتمنان فرهنگی و گفتمنان مذهبی	دل آش فتگی و پرهیاهو بودن و ماتم زدگی	در این حین، مادرم را بیین که چی داشت می‌کرد، انگار صحرای دشت کربلا بود.	هسا می مار بیدین، چی کوداندره هچین، صحرایه دشت کربلا	۴

۴-۵- ابیات بیانگر دال ارزشی همسر بختکزده در منظومه «فوخوس»

5- mi zərifəm ijjərə, həftə xanə əutərəf, həmsadəyə vaqəfə kud, ələmə xu sər fookud
 ریخت سر خود عالم را کرد خبردار همسایه را آن طرف خانه هفت تا جیغ می‌زد ضعیفه‌ام من
 30-pərdə puşt, kənarə xordə nəhə, əftab də tabə, ru bə yəble čiyə zizrayil kiyə?
 کیه عزاییل چه رو به قبله می‌تابد آفتاب بود خرد کناره پشت پرده
 axərə burjə, mi dil bə sər bamo, sabxanə kərayə xanəm derə bo
 شد دیر خانه‌ام کرایه صاحب خانه آمد سر به دلم من برجه آخر

گفتمنان بر جسته ساز	مدلول	معنای فارسی ابیات	دال ارزشی همسر شخص بختک- زده	شماره ابیات
بر جسته سازی گفتمنان جمع گرا و فقر فرهنگی	پرهیاهو بودن، نگران بودن	عالیم را روی سر خود ریختن	عالیم خو سر فوکو دن	۵
بر جسته سازی گفتمنان اقتصادی	تحیر و واقع گرایی	پشت پرده، آفتاب می‌تابد. و همسر وی می‌گوید رو به قبله چیه؟ عزاییل کیه؟ کرایه صاحب خانه دیر شده. آخر برج است. دلم دارد به سر می‌آید.	پرده پوشت، کناره خُرده ناه، آفتاب دتابه، رو به قبله چیه؟ عیزاییل کیه؟ صاب خانه کرایه خانم دره بو / آخره بُرجه، می دیل بسر بامو	۳۰

۴-۶- ابیات بیانگر دال ارزشی بچه‌های بختکزده در منظومه «فوخوس»

7- zay mişin dusaləyə bi dilo qəm, kərə ayvan xu dumaqə finizəkə vəlise
 می‌لیسد آب دماغ خود را ایوان دارد بی غم دوساله است من کودک
 8- kučitam yondaqə, xuškə čočə makoy zənə, mən vəli mi dəsto pa lahme hačin
 همین طوری بی حسه دست و پایم ولی من می‌زند مکش پستانک خالی قنداقه است بچه کوچکم

شماره ابیات	دال ارزشی بچه‌های شخص	معنای فارسی ابیات	مدول	گفتمان برجسته‌ساز
۷	زای میشن دوسله یه، بی- دیلو غم، کره ایوان خو دماق فینیزک والیسه	بچه دوسله من، تنها و آرام، در ایوان، آب دماش را می‌خورد.	از دنیا بی‌خبر بودن، انزواجوبی و فقر فرهنگی	برجسته‌سازی گفتمان روان‌شناختی و گفتمان فرهنگی
۸	کوچیتام قنداقه، خشکه چچ ماکوی زنه، من ولی می دست و پا لهمه هچین	نوزاد من هم پستانک خشک را می‌مکد ولی من دست و پایم هنوز بی‌حس است.	فقر فرهنگی و اقتصادی اقتصادی	برجسته‌سازی گفتمان فرهنگی و اقتصادی

۴-۷- ابیات بیانگر دال ارزشی عزraelیل در منظومه «فوخوس»

21- hatu fəkro zəkr dubum ki idəfə, şoloyi kənar buxord

رفت کنار شلغی ناگهان که بودم در فکر و ذکر همین طور

22- ravəkun ravəkun, əzərəzil bamo biniştə mi otaqə sər jakəş

جاکش سر اتاق من نشت آمد عزraelیل راهبازکن راهبازکن گویان

23- ətə gul mərə bə dəstə də, gə bu bəkəş

بکش بو گفت داد دست به مرا گل یک

24- mi čuman daylərə, mat bəbərdəyə/ bişnəvəstəmon axər, əzərəzilə ləpç ətə

یکی لب عزraelیل آخر شنیده بودم / بود حیرت‌زده شمهایم من

bə zəmin nəhə, itəm bə asəman

آسمان به یکی‌هم قرار دارد زمین به

25- ənə əşəmənə mijik, radabo zəminə xakə vəsoxə

مالیده می‌شود خاک زمین راهافتان مژه‌های چشمان آن

26- hizərəm əto nubu ki mərə buguftəbid, gərdə morqeneh, xəndə ru, ba vəyar

باوقار خنده رو تخم مرغ گرد گفته بودند مرا که نبودآنجوری یک ذره هم

27- jə əşən ki mərə dourə kudid adəmtər xəyli xəyli bəxtərə

بهتر خیلی خیلی آدمتر کرده بودند دور مرا که آنها از

شماره ابیات	دال ارزشی عزraelیل	معنای فارسی ابیات	مدول	گفتمان برجسته‌ساز
۲۱	هــتو فکر و ذکر دوبوم کــی ایدــعه، شــوغــی کــنــار بــوــرــد	همین‌طور در فکر عمیق بودم که ناگهان، شلغی از بین رفت.	محذوفنامی	به حاشیه راندن گفتمان جمع گــرا
۲۲	راواکون راوــاــکــونــ، عــيــزــرــائــيلــ باــموــ بــيــنــيــشــتــهــ مــىــ اوــتــاقــ ســرــجــاــكــشــ	عزraelیل، راهبازکن راهبازکن گویان آمد و در اتاقم سر جایم نشت.	اعتنــاــ بــوــدــنــ و اــقــتــدــارــنــامــايــ	برجسته‌سازی گفتمان مذهبی و به حاشیه راندن گــفــتــمــانــ جــمــعــ گــراــ
۲۳	اــيــتاــ گــولــ مــراــ بــهــ دــســتــ دــهــ، گــهــ بوــبــکــشــ	یک گل به دستم داد و گفت: آن را بــوــ کــنــ.	خــوــشــبــرــخــوــرــ دــوــدــ	برجسته‌سازی گفتمان فردی و به حاشیه راندن گــفــتــمــانــ فــرــهــنــگــيــ

۲۴	می چومان داغلاره، مات ببرده یه، بیشناآستمن آخه، عیزراشله آچج ایتا به زمین ناها، ایتم به آسمان	چشمانم مات و حیرت‌زده بود آخر شنیده بودم یکی از لب‌های عزراشل رو به زمین و آن یکی لب رو به آسمان است.	برخلاف تصور عموم	به‌حاشیه‌راندن گفتمان فرهنگی
۲۵	آنه چشمانه میجیک، رادابو زمین خاک واسوخته	عزرائیل، مژههای باشکوه بودن مالد.	زیارویی و باشکوه بودن	برجسته‌سازی گفتمان فردي
۲۶	هیزَرَم آتو نوبو کی مر بوگوفنیبید، گرده مورغانه مانه، خندهرو، باوقار	اصلاً آن طور نبود که به من گفته بودند، همانند تخم‌مرغ، خنده‌رو و باوقار بود.	برخلاف تصور عموم، خنده- رویی و وقار	برجسته‌سازی گفتمان فردي
۲۷	جه آشان کی مره دوره کودبید آدمتر، خیلی خیلی بخت	از آنهایی که دور من جمع بودند، خیلی آدمتر و بهتر بودند.	خوب بودن	به‌حاشیه‌راندن گفتمان جمع‌گرا و بر جسته‌سازی گفتمان فردی

در ادامه، متن منظمه «فوخوس» از لحاظ مدل انتقادی لاکلائو و موفه بررسی می‌شود تا انعکاس روابط قدرت در متن لحاظ شود.

۴-۸- تحلیل منظمه «فوخوس» براساس مدل انتقادی لاکلائو و موفه

فوخوس از منظمه‌های زیبای شیون فومنی است و مضمون آن بی‌شباهت به بازنمایی رویدادهای آثار پسامدرنی نیست، بنابراین تحلیل انتقادی آن در زمرة تحلیل آثار پسامدرن می‌تواند قابل توجه باشد. همان‌طور که تدینی (۱۳۸۸: ۲۲۴) می‌گوید: از تکنیک‌های رایج که موجب آشتفتگی و عدم انسجام آثار پسامدرنیستی می‌شود، به کارگیری شیوه‌های متفاوت روایت است؛ از جمله به کارگیری زاویه دیدهای مختلف، جریان سیال ذهن با استفاده از خاطره، خواب، تداعی و رؤیا. این تکنیک‌ها با ادبیات مدرن آغاز شد و در پسامدرنیسم به اوج خود رسید. در منظمه فوخوس، رویداد گفت‌وگو محور در رؤیایی بختک‌دیده جریان دارد و با توجه به اینکه مدل انتقادی لاکلائو و موفه ریشه در ادبیات پسا‌اختارتگرایی دارد، می‌توان با تحلیل منظمه، به ابعاد وسیعی از تقابل گفتمان‌های متعدد دست یافت. اکنون به تحلیل منظمه فوخوس با توجه به انواع دال‌ها و گفتمان‌ها پرداخته می‌شود:

۴-۸-۱- انواع دال‌ها در منظومة «فوخوس»

دال مرکزی	دال های شناور
شخصیت بختکزده	ازدواج‌بی و انفعال، آشفتگی، گرفتاری، مسخرشدن، حیرت و تردید، زندگی ناسالم، آگاهی، روشن‌بینی معنوی
مادر شخص بختکزده	پرهیاوه بودن، دل آشفتگی، نگرانی
همسر شخص بختکزده	نگرانی، پرهیاوه بودن، دل آشفتگی، واقع گرایی
بچه‌های شخص بختکزده	از دنیا بی خبری، بی خیالی، انزواج‌بی، فقر اقتصادی و فرهنگی
همسایگان	بدگویی، هرزه‌زبانی، فقر فرهنگی، مبالغه‌گویی، افتراء، دروغگویی
عزراشیل	بی‌اعتنایی، اقتدار، خنده‌رویی، وقار

۴-۸-۲- انواع گفتمان در منظومة «فوخوس»

کارکرد پنج گفتمان اصلی فرهنگی، اقتصادی، مذهبی، فردی و جمع‌گرا در منظومه «فوخوس» با لحاظ دو اصل برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی مشخص می‌شود. شخصیت اصلی منظومه داستانی که شخص بختکزده است، در رؤیای خود می‌بیند که وقت نماز ظهر کنار سفره، دانه برنج در گلویش گیر می‌کند و نفسش بالا نمی‌آید و دستانش در لبه دو حصیر آویزان است و دو پایش رو به قبله مانده است (ابیات ۱ تا ۳). در این لحظه گفتمان منفعل - گرایانه و انزواج‌بیانه بختکزده برجسته می‌شود و حکایت از گفتمان فردی دارد که از جنبه روان‌شناختی قابل تصور است. در این بین، مؤلفه گفتمانی انسداد یا توقف رخ می‌دهد و گفتمان بختکزده که نشان از آگاهی مشوش‌گونه دارد، موقتاً ثبیت می‌شود. او وقایعی را می‌بیند که مصدق رؤیای صادقه هستند. علاوه بر این، چون روایت داستانی از زبان بختکزده است، شاعر آگاهی خود را به آگاهی شخصیت اصلی منظومه پیوند می‌زند. از زبان راوی به مواردی نظیر نماز ظهر و رو به قبله ماندن اشاره می‌شود که بیانگر برجسته‌سازی گفتمان مذهبی است و رؤیادیده به اینها اعتقاد دارد. همچنین، راوی به مواردی نظیر خوردن برنج شفته و آویزان بودن دستان در لبه حصیر اشاره دارد که تلویحاً دلالت بر مؤلفه‌های فرهنگی دارد، به‌گونه‌ای که تا حدودی گفتمان فرهنگی برجسته می‌شود. بنابراین در این سه بیت با برجسته‌سازی سه گفتمان مذهبی، فردی و فرهنگی مواجهیم.

در ادامه (ابیات ۴ و ۵)، بختکزده در رؤیا می‌بیند که مادر و همسر وی هیاهو به راه می‌اندازند و گریه و فغان می‌کنند و گویی همانند صحرای کربلا شده است. آنها همسایه‌ها را صدا می‌زنند و دور خود جمع می‌کنند. در این قسمت گفتمان فرهنگی-اجتماعی برجسته‌سازی می‌شود. همچنین راوی با اشاره به صحرای کربلا سعی دارد گفتمان مذهبی را برجسته سازد. در ابیات (۷ و ۸) گفتمان فرزندان خردسال بختکزده که انزواجویانه است، فعال می‌شود؛ گوشه‌گیری فرزند دوسراله، لیسیدن آب دماغ و مکیدن پستانک خشک دلالت بر گفتمان فردی، فقر فرهنگی و اقتصادی دارد. بیت ۶ اشاره به شلوغی خانه (یکی سربرهنه، یکی بی‌کتله، کوچک و بزرگ، و راه نبودن در خانه) و آشفتگی فضای اجتماعی دارد که در ظرف خانه محصور می‌شود. با این علت زمینه‌ساز، جرقهٔ پیدایش گفتمان اجتماعی فراهم می‌شود.

بعد از شلوغی مادر و همسر بختکزده، هیاهویی راه می‌افتد. او همسایگان را می‌بیند که از او بدگویی می‌کنند و به او افترا می‌زنند (ابیات ۹ تا ۱۵) که دلالت بر گفتمان جمع‌گرا (گفتمان هرزه‌گویی و کوتاه‌بینی همسایگان) دارد. همسایه‌ها، به عنوان عناصری در این منظومه شناخته می‌شوند که کارشان بدگویی پشت سر می‌یابد (بختکزده) است و گفتمان همسایه‌ها به شکل هرزه‌گویی‌های زبانی موقتاً تثبیت می‌شود. این گفتمان در جدال با گفتمان شخصیت اصلی منظومه حرکت می‌کند و در تنابع با بصیرت بینندهٔ رؤیا، موقتاً سعی در تثبیت گفتمان خود و طرد گفتمان روش‌بینی معنوی بختکزده دارد. به جز یکی دو نفر، همسایه‌ها از صفات نکوهیده بختکزده می‌گویند. گفتمان فقر فرهنگی با نسبت‌دادن القاب و عناوین نزول خوار، قمارباز و هیز به بختکزده برجسته می‌شود. همچنین، بعد از بدگویی‌های پی‌درپی همسایگان، در جایی از منظومه یکی از همسایگان می‌گوید: بس کنید، خوب نیست پشت سر مرده حرف می‌زنید؛ با این توصیفات راوی با ساختارشکنی و طرد گفتمان جمع‌گرا سعی در برجسته‌سازی گفتمان مذهبی دارد.

در ابیات بعدی (۲۰ تا ۲۱) بختکزده آرزو می‌کند که می‌توانست بلند شود و همسایه‌ها را کتک بزند. در این موقعیت، دال تهی که بیانگر وضعیت آرمانی و مطلوب زنده و بیدار شدن بختکزده و کتکزدن همسایگان است، در ذهن راوی فعال می‌شود. در ادامه، بختکزده از وضعیت بد اقتصادی خود که در تنافق با گفته‌های همسایگان است صحبت می‌کند.

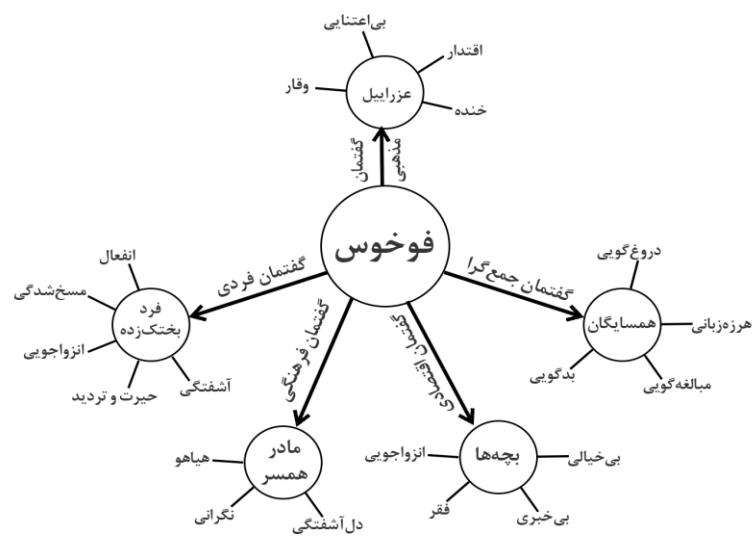
همچنین همسایگان را بیکار می نامد. در این ابیات با بر جسته سازی گفتمان اقتصادی و به- حاشیه راندن گفتمان جمع گرا مواجه ایم.

در ادامه ابیات (۲۱ تا ۲۷)، وقتی بختکزده از خود عصبانی است، عزرائیل را خوش رو و باوقار می‌بیند که روبه‌رویش نشسته‌است. توصیف زیبای او از عزرائیل، با برگسته‌سازی گفتمان‌های مذهبی و اجتماعی آمیخته‌است. عزرائیل به او گلی می‌دهد و می‌گوید آن را ببو. او عزرائیل را بهتر از آدم‌های دور و برش می‌داند و گفتمان جمع‌گرا را با ساختارشکنی طرد می‌کند. در پایان، بختکزده با بوبیدن گل عطسمای می‌زند و از خواب بیدار می‌شود. همسرش متوجه هذیان‌گویی اش می‌شود و می‌گوید عزرائیل چیست؟ بیدار شو، کرایه‌صاحب خانه را بپرداز که دیر شده‌است. در این لحظه انسداد یا توقف روی می‌دهد و گفتمان همسر وی که واقع‌بینانه است تثبیت می‌شود.

۴-۳-۲- تلخیصی از دال‌های تهی در منظومه «فوخوس»

زنده و بیدار شدن شخص بختکزده و کتکزدن همسایگان، تصویرسازی مطلوب عزrael،
رفع نگرانی و تشویش، کنارگذاشتن رفتارهای نکوهیده

نمودار ۲ - مفصل‌بندی گفتمانی منظومهٔ فوخوس

۹-۴- خلاصه منظمه «آقادار»^(۲)

در منظمه «آقادار»، که راوی اصلی شاعر است، بخشی به گفت‌و‌گو اختصاص یافته که بیشتر جنبه تک‌سویگی دارد و آن زمانی است که «کاس‌آقا» از شهر برگشته و مشغول بریدن درخت از گیل و آماده‌سازی شاخه‌های آن برای درست کردن عصاست. ملای ده وقتی او را می‌بیند، عتاب می‌کند که این درخت مقدس است. کاس‌آقا پاسخی نمی‌دهد. ملای شهر که بی‌اعتنایی کاس‌آقا را می‌بیند، مردم را علیه کاس‌آقا می‌شوراند و داستان با کشته شدن کاس‌آقا پایان می‌یابد.

در این بخش، ابتدا ابیاتی از این منظمه بیان و سپس دال‌های ارزشی بیانگر هریک از شخصیت‌های منظمه مطابق با ابیات تشریح می‌شود.

۱۰-۴- ابیات بیانگر دال ارزشی شخصیت کاس‌آقا در منظمه «آقادار»

- 28- 2eydə dəm bu xunəki dəştı həvə/ bənəbu qunči xu sər surxə kula
کلاه سرخ سر خود غنچه نهاده‌بود / هوا داشت خنکی بود دم عید
- 29- xalivaşan bəzəbid dəştə jə sər/ həj həjən tazə bamombid jə səfər
سفر از برگشته بودند تازه پرندگان / سر جا داشت زده بود گلهای ریحان
- 30- kasaqa vazədə əz dəhkədə bu/ dəhkədə pak də unə ghəmkədə bu
بود غمکده برای او کاملاً دهکده / بود دهکده از واژه کاس‌آقا
- 31- itə sob buyçə bə xu tək bəzə pəs/ papərusə bə xu muştək bəzə pəs
پس زد مشت خود به برگ سیگار / پس زد بغل خود به بقچه صبح یک
- 32- yurqə asbə xuşina zin buküdə/ xu dəsənjarə bə xurjin dukudə
ریخت خورجین به توشه خود را / کرد زین خودش را اسب یورغه
- 33- ta bəşə şahr dəli va bukunə/ karo vari xore peyda bukunə
کند پیدا برای خود کاروباری / ابکند وا دلی شهر برود تا
- 34- bədə əvvəl xurə ispəndanə dud/ bəstəlah ta kurə bə čəşmə həsud
حسود چشم بشه کور تا به‌اصطلاح / دود اسفند دانه خودش را اول بده
- 35.čəntə mači bədə quranə bəzin/ ra dəkəftə buşu əz xanə burin
بیرون خانه از می‌رود می‌افتد راه / قرآن را می‌دهد بوسه چند تا
- 36- ra miən vazo vələñgi təvədə/ abə mən həfdənə səngi təvədə
انداخت سنگ هفت دانه میان آب / انداخت واژ و لنگی بین راه
- 37- ta bədə xu sizdəyə xu salə bədər/ dəvərəstə də həmə purdanə sər
سر پل همۀ از رد شد / بدر سال خود سیزده خود را بدهد تا
- 38- tazə xurşid jə ofogh sər bəzə bu/ jə xu lanə čiçini pər bəzə bu
بود زده پر گنجشک لانه خود از / بود زده سر افق از خورشید تازه
- 39- yurqə asb əz pişu dunbal Kasaqa/ ipče nişti xurə ipčə šoyee ra
راه می‌رفت یکذره برای خود می‌نشست یکذره / کاس‌آقا دنبال پیش و از اسب یورغه

شماره ابیات	ابیات بیانگر دال ارزشی کاس آقا در شروع زندگی نو	معنای فارسی	مدلول	گفتمان بر جسته‌ساز
۲۸	عید دم بو خونکی داشتی هوا / بنابو غونجی خو سر سرخه کولا	دم عید بود و هوا خنکی داشت / غنچه بر روی سرش کلاه قرمز نهاده بود.	خوش‌یمنی، تازگی و طراوت	گفتمان طبیعی
۲۹	خالی واشان بزیود دشته جه سر / حج حجن تازه باموبید جه سفر	گل‌های ریحان در دشت سر بلند کرده بودند / پرندگان تازه از سفر برگشته بودند.	خوش‌یمنی، تازگی و طراوت	گفتمان طبیعی
۳۰	کاس آقا واژده از دهکده بسو / دهکده پاک ده اونه ره غمکده بو	کاس آقا از دهکده دلزده بود / دهکده برای او غمکده بود.	میل به نوگرایی	گفتمان فرهنگی - اجتماعی
۳۱	ایتا صبح بوقجه به خو تک بزه پس / پاپروسه به خو موشه بزه پس	صبحی بقچه‌اش را به پهلویش می‌بندد / برگ سیگار را به اندازه مشت خود برمی‌دارد.	میل به نوگرایی	گفتمان فردی
۳۲	یورغه اسبه خوشینه زین بوکوده / خو دستنچاره به خورجین دوکوده	اسب یورغه‌اش را زین می‌کند / توشه‌اش را به خورجین می‌ریزد.	پروراندن جسم و روح	گفتمان فردی
۳۳	تابشه شهر دلی وا بوکونه / کارو و واری خوره پیدا بوکونه	تا به شهر ببرود و دلی باز کند / کاری برای خودش پیدا کند.	پروراندن جسم و روح	گفتمان فرهنگی - اقتصادی
۳۴	بدا اول خوره ایسپندانه دود / به اصطلاح تا کوره به چشم حسود	اول خودش را اسپند دود می‌زند / تا به اصطلاح چشم حسود کور شود.	گرایش به آداب و رسوم سنتی	گفتمان اعتقادی
۳۵	چنتا ماجی بدا قورانه بزین / را دکفته بوشو از خانه بورین	قرآن را چند بار بوس می‌دهد / از خانه ببورون می‌رود.	گرایش به سنت	گفتمان مذهبی
۳۶	راه میان وازو ولنگی تاوادا / آب من هفدانه سنگی تاواده	در میان راه، جست و خیزی می- کند / در درون آب هفت تا سنگ می‌اندازد.	پرورش جسم و روح، گرایش به رسوم سنتی	گفتمان فردی / گفتمان اعتقادی
۳۷	تابده سیزدهی خو ساله بدر / دورسته د همه پوردانه سر	تا سیزده خودش را در کند / از روی تمام پل رد شود.	گرایش به رسوم سنتی	گفتمان اعتقادی
۳۸	تازه خورشید جه افق سر بزه بوا / جه خو لانه چیچینی پر بزه بوا	تازه خورشید از افق سر زده بود / گنجشک از لانه خود پر زده بود.	تازگی و طراوت	---
۳۹	یورغه اسب از پیش و دنبال کاس آقا / ایچه نیشتی خوره ایچه شوی راه	اسب یورغه‌ای جلو و کاس آقا به دنبال او / اندکی می‌نشست و اندکی راه می‌رفت.	پرورش جسم و روح	گفتمان فردی

ابیات ۴۰ تا ۴۷، شروع اتفاقی تازه در زندگی کاس آفاست.

- 40- hato ki zoutqə mərə şondobu ra/ jadəyə xakiyə nəmnəm zəyi pa
پا می‌زد نمنم خاکی را جاده / راه رفته بود مرا ذوق که همین‌طور
- 41- bide xu ra sərə ja dərrəyə təng/ əidənə səbzə kunus darə yəşənq
قشنگ درخت از گیل سبز یک دانه / تنگ دره در سر راه خود دید
- 42- xu mərə beşsəe buguftə Kasaqa / jə ə dar šə čəkudən sədtə əesa
عصا صد تا درست کرد می‌شود درخت این از / کاس آفآ گفت درنگ کرد با خود
- 43- məno mi ruzi rə bəssə əa dərəxt/ ax əsa rə bəčəkəstə ə dərəxt
درخت این به درد می‌خورد برای عصا خ / درخت ین کافیه برای روزی‌ام من و
- 44- jə xu ja yəkko jə šadi bəpərəst/ sorxə tikkə mərə zu darə dəvəst
بست درخت را آن با پارچه سرخ / پرید از شادی یکمرتبه جای خود از
- 45- ta vəgərdə unə əz yadə nəşə/ kasaqa arəzu bər bədə nəşə
نرود باد بر آرزو کاس آفآ / نرود یادش از آن را برمی‌گردد تا وقتی
- 46- baz xu rayə səfərə əz sərə gift/ həy buküd əsbə jə šadi pərə gift
گرفت پر شادی از اسب کرد هی / اگرفت سر از سفر را راه خود باز
- 47- do sə ruzi jə ə jəryan buguzəst/ abr vərəş bəzə, sərsəbzə bu dəşt
دشت بود سرسبز زد بارش ابر / گذشت جریان این از روزی سه دو

شماره ابیات	ابیات بیانگر دال ارزشی کاس آفآ از دیدگاه خود	معنای فارسی	مدول	گفتمان بر جسته‌ساز
۴۰	هتو کی ذوق مرا شونده بو راه / جاده ی خاکیه نم نم زی پا گذاشت.	همین‌طور که با ذوق راه می‌رفت / و بر جاده خاکی آرام آرام پا می-	طرافت و تازگی، گذر از جهل	گفتمان فردی
۴۱	ببده خو ره سره جا دره تنگ / ایدانه سبز کونوس داره قشنگ	در سر راه خودش در دره تنگ / یک درخت از گیل قشنگ دید.	فرصت	گفتمان اقتصادی
۴۲	خو مرا بسا بیو گوفته کاس آفآ / جه ادارشا چاکودن صد تاعصا	کاس آفآ با خودش گفت / از این درخت می‌توان صد عصا درست کرد.	غニمت‌جویی، کسب معاش	گفتمان اقتصادی
۴۳	من و می روزی ره بسته ا / درخت / آخر عصا ره بچکسته ا	برای روزی من این درخت بس اسه / این درخت فقط برای عصا درست کردن است.	غニمت‌جویی و روزی خواهی	گفتمان اقتصادی
۴۴	جه خوجا یکو جه شادی پیرست / سرخ تیکه مره او داره دوست	از سر جایش ناگهان با شادی پرید / و با پارچه سرخ آن درخت را بست.	روزی خواهی و اقتصاد‌سازی	گفتمان اقتصادی
۴۵	تا واگرده اونه از یاده نشه / کاس آفآ آرزو بر باد نشه	تا زمانی که برمی‌گردد از یادش نرود / و آرزوی کاس آفآ بر باد نرود.	غニمت‌جویی	گفتمان اقتصادی
۴۶	باز خو رای سفره از سره گیفت / هی بوكود اسبه جه شادی پره	دوباره راه سفرش را از سر گرفت / هی هنگام اسپسواری از شادی پر گرفت.	نوگرایی، شادی و طراوت	گفتمان فردی

دو سه روزی جه ا جریان بوگوذشت/ ابر وارش بزه، سرسیز بو دشت	دو سه روزی از این جریان گذشت/ ابر باریدن گرفت و دشت	تداوی شادی و طراوت	گفتمان طبیعی	۴۷
---	--	--------------------	--------------	----

۴- ۱۱- ایات بیانگر ملا در منظومة «آقادار»

48- tə itə mullæ jə u ra dəvərəst/ sorxə tikə bide eəz ja bəpərəst

پرید جا از دید پارچه سرخ / رد شد راه آن از ملا یک تا

49- xu dilə əmra buguftə ki a dar/ isə hətmən zitə nəzri Aqadar

آقادار نذری یک حتما هست ادرخت این که گفت با دل خود

50- buşu abadi miyən jar bəzə/ gəb jə u nəzri kunus dar bəzə

زد درخت از گیل نذری آن از گپی / زد جار در بین آبادی رفت

51- hər ki ru ki biniştə bəzə gəb/ hərta minbər ki biniştə bəzə gəb

گپ زد نشست که منبر هر تا / گپ زد نشست که رو کی هر

52- mərdumə saf sadəyə xamə kudə/ gəpə əmra uşənə ramə kudə

کرد رام آنها را با گپ / کرد خام صادق را صاف مردم

53- kar bə jayi fərəs axərə sər/ həmə kəs nəzri bubur did unə vər

پیش آن برند نذری کس همه / سر آخر رسید جایی به کار

54- hərki čum kur bu uni vəlkə čəzə/ əsynə surmə xu dutə čumə zəzə

میزد چشمش دو تا به سرمه عین / می چید برگ آن بود کور چشمش هر کی

شماره ایات	ابیات بیانگر ملا ارزشی ملا	معنای فارسی	مدلول	گفتمان برجسته-
۴۸	تا ایتا موللا جه او راه دورست/ سرخ تیکه بیده از جا بپرست	تا یک ملایی از آن ورده می‌شود/ و هنگامی که پارچه سرخ را می‌بیند از جا می‌پرسد.	شدن	گفتمان اعتقادی ناآگاهی، تحریک
۴۹	خو دیله امرا بوگونه کی ادار/ ایسه حتما ایتا نذری آقادار	با خودش می‌گوید که این درخت/ حتما این درخت درخت مقدسی است.	باورهای خرافی با اعتقادات مذهبی	گفتمان اعتقادی ناآگاهی، باور خرافی، یکسان‌پنداری باورهای خرافی با اعتقادات مذهبی
۵۰	بوشو آبادی میان جار بزه/ گب جی او نذری کونوس دار بزه	به آبادی رفت و همه جا جار زد/ و از درخت نذری از گیل صحبت کرد.	استفاده از ناآگاهی مردم، یکسان‌پنداری باورهای خرافی با اعتقادات مذهبی	گفتمان جمع گرا و اعتقادی
۵۱	هر کی رو کی بینیشته بزه گب/ هر تا مینبر کی بینیشته بزه گب	با هر که می‌نشست از آن درخت می‌گفت/ به هر منبری که می-نشست، از آن درخت تعریف می-کرد.	تداوی روند استفاده از ناآگاهی مردم، تحریک عوام	گفتمان جمع گرا و اعتقادی

۵۲	مردمه صاف صادقه خامه کوده/ گب امرا اوشانه ارمه کوده	مردم صاف و صادق را خام کرده/ و با صحبت آنها را آرام کرد.	فریب و ترغیب مردم ده به باورهای خرافی به جای اعتقادات مذهبی	گفتمان جمع‌گرا و اعتقادی
۵۳	کار به جایی فارسه آخره سر/ همه کس نذری بوبور دید اونه ور	کار در نهایت به جایی رسید که همه برای درخت نذری می‌برند.	جهل و ناآگاهی مردم ده، میل به باورهای خرافی	گفتمان فرهنگی- اعتقادی و گفتمان جمع‌گرا
۵۴	هرکی چوم کور بو اونه ولگ--- چ---ه ای/ عینه سورمه خو دو تا چومه زیبه	هر کس چشمش نابینا بود، از برگ آن درخت می‌چید و همانند سرمه به چشمانش می‌مالید.	جهل و ناآگاهی مردم ده، میل به باورهای خرافی	گفتمان فرهنگی- اعتقادی و گفتمان جمع‌گرا

۱۲- ابیات بیانگر دال ارزشی کاس آقا و ملا در تقابل با یکدیگر در منظومة «آقادار»

کاس آقا از راه می‌رسد و تقابل میان کاس آقا و ملا آغاز می‌شود:

- 55- ha miyanə bəzə eəz ra Kasaqa / bamo ba dəbdəbəyo tazə qəba
قبا تازه دبدیه و با آمد / کاس آقا راه از زد میان همین
- 56- əsynə ahuyə juda bustə jə dəst/ dər bə dər səbzə kunus dərə bəgəst
دنبالش می‌گشت درخت از گیل سیز در بددر / دشت از شده جدا آهوی عین
- 57- ta bəvərdə xu kunus dərə bijir/kərəruf xoumə bənəbu unə jir
زیر آن درست کرده بود لانه مار / پایین درخت از گیل خود را بیاورد تا
- 58- xəlvəti mərdumə də ta nidinə/ Das usad ta unə xalə vəvinə
بیرد شاخه‌های آن تا برداشت داس / نبینند تا ده مردم خلوتی
- 59- eəz үəza mullə ji urə dəvərəst/ Kasaqayə bide үəz ja bəpərəst
پرید جا از دید کاس آقا را / رد شد آن راه از ملا قضا از
- 60- dad bəzə haa ey məgə divanəzəe tu/ jə xoda yafəlo biganəzəe tu
تو بیگانه‌ای غافل و خدا از / تو دیوانه‌ای مگر ای هان زد داد
- 61-ta həsə nəzri dərəxtə ki vəvə? / nidini xon jə sunə Šaxəh fəvə
ریخته شاخه‌اش آن از خون نمی‌بینی / بردیده کی درخت را نذری اکنون تا
- 62- Kasaqa xalə fukud hiči nuguft/ xorə biştər lusə kud, hiči nuguft
نگفت هیچ‌چی کرد لوس بیشتر خود را / نگفت هیچ‌چی ریخت شاخه‌ها کاس آق

شماره ابیات	ایيات بیانگر دال ارزشی کاس آقا و ملا در تقابل با یکدیگر	معنای فارسی	مدلول	گفتمان
۵۵	هه میانه بزه از راه کاس آقا/ بامو با دبدبه و تازه قبا	در این میان، کاس آقا از راه می- رسد/ و با طمطران و لباس تازه می‌آید.	نوگرایی، امید	برجسته‌ساز گفتمان فردی- اعتقادی

۴-۱۳- ایات پیانگر دال ارزشی سه ضلع مثلث کاس آقا، ملا و مردم ده در منظومه «آقادار»

63- janə mullæ ki həvayə dinə pəs/dob zənə šə jə uyə bi dəmo səs
بر حکت آنچا از مه رود مه زند دب / بس، مه سیند هوا، که ملا جان

64- šə xu abadi miyən həy zənə jar/ duxanə mərdumə xamə xu kənar

به کنار خود خام را مردم صدا می‌کند / جار می‌زند هی میان آبادی خود می‌رود

65- ki bayed xudsərə bustə Kasaqa / fərəsid kafərə busdə Kasaqa

کافر شده کاس آقا / برسید خودسر شده بیایید که

66- Šimi imanə sərə tişə bəzə/ Aqadarə yəho əəz rişə bəzə

زده ریشه از ناگهان آقادار را / زده تیشه سر ایمان شما را

67- mərduman ta a gəpa işnəvidi/ xuşânə mulləyə gəryan dinidi

می بینند گریان ملای خودشان را / می شوند گپ را این تا مردم

68- dutə dəsti bəzə hərki bə xu sər/ əydənə dasə usəd oytə təbər

تبر را آن یکی برداشت داس را یکدانه / سر خود به هر کس زد دستی دو

69- ra dəkəftid həməgi ta Aqadar / Kasaqayə bidəri id məşyulə kə

مشغول دیدند افتادند راه کاس اقا را / اقدار تا همگی

- 70- ta xuda xəsti foxoftid zəno mərd / kasaqa jana fukuftid zəno mərd
زن و مرد کوبیدند بدن کاس آقا را / زن و مرد روی سرش خوابیدند می‌خواست خدا تا
- 71- unə hər zərrə hizar tikkə kudit / xuşənə qəyza əuni sər fukudid
ریختند سر او غیظ خود را / کردند تکه هزار ذره هر اورا
- 72- hişki æ nəylə nənəstı ta hasə / Ki Aqadərə jir dəfnə Kasaqa
کاس آقا دفن است زیر آقادار که / الان تا نمی‌دانست نقل را این هیچ‌کس
- 73- Kasaqayı ki itə sizdəbədər / məslə sizdə buşu əz dunyʒ bə dər
در به دنیا از رفت سیزده مثل / سیزده‌بدر یک که کاس آقایی
- 74- Kasaqayı ki unə dəst bəmənəst / Bi əəsa xakanə jir ta bətanəst
توانست تا زیر خاک‌ها بی‌عسا / ماند دست او که کاس آقایی

شماره ایيات	ایيات بیانگر دال ارزشی سه ضلع مثلث کاس آقا، ملا و مردم	معنای فارسی مدلول	گفتمان بر جسته‌ساز
۶۳	جان موللا کی هوای دینه پس / دوب زنه شه جه اویه بی‌دمووسس	ملا که می‌بیند وضعیت خراب است/ از آنجا بدون حرکتی می‌رود.	گفتمان فردی
۶۴	شه خو ابادی میان هی زنه / جارا / دوخانه مردم خامه خو کنار	به آبادی خود می‌رود و در آنجا جار می‌زند/ و مردم خام را کنار خود صدا می‌کند.	گفتمان جمع- گرا
۶۵	کی بایید خودسرا بوسدہ کاس آقا / فارسید کافرا بوسدہ کاس آقا	که مردم بایید کاس آقا خودسر شده/ به داد برسید کاس آقا کافر شده	گفتمان جمع- گرا/ اعتقادی
۶۶	شیمی ایمانه سره تیشه بزه / آقاداره یهو از ریشه بزه	سر ایمان شما را تیشه زده/ درخت از گیل را از ریشه زدهاست.	گفتمان جمع- گرا/ اعتقادی
۶۷	مردمان تا اگبه ایشناؤیدی / خوشانه موللایه گریان دینیدی	مردم تا این صحبت را می- شوند/ و ملای خود را گریان می‌بینند	گفتمان جمع- گرا/ فرهنگی
۶۸	دوتا دستی بزه هرکی به خو سر / ایدانه داسه اوساد، اویتا تبر	دو دستی هرکس به سر خود زد/ یکی داس برداشت و آن یکی تبر	گفتمان جمع- گرا/ اعتقادی- فرهنگی
۶۹	راه دکفتید همگی تا آقادار / کاس آقاییه بیده اید مشغول کار	همه به سمت درخت از گیل (آقادار) راه افتادند/ و کاس آقا را مشغول کار دیدند.	گفتمان جمع- گرا/ اعتقادی- فرهنگی

۷۰	تا خودا خواستی فوخوتید زن و مرد / کاس آقا جانه فوکوفتید زن و مرد	تادلشان خواست روی سرش ریختند / بدن او را کوبیدند.	جهل، فقر فرهنگی، دهان‌بینی، خشم درونی	گفتمان جمع- گرا / فرهنگی
۷۱	اونه هر ذره هیزار تیکه کودید خوشانه غیظه اونه سر فوگو دید	هر ذره‌اش را هزار تکه کرده / و غیط خودشان را روی سرش ریختند.	جهل، فقر فرهنگی، خشم درونی	گفتمان جمع- گرا / فرهنگی
۷۲	هیشکی ا نقله نانستی تا همسا / کی آقاداره جیر دفنه کاس آقا	هچ کس تا به الان این نقل را نمی‌دانست / که کاس آقا زیر آقادار دفن است.	مدمت ناگاهی	به حاشیدراندن گفتمان جمع- گرا
۷۳	کاس آقایی کی اینتا سیزده بهدر / مثله سیزده بوشو از دونیا بهدر	سرنوشت نوجویی که یک روز سیزده بهدر / مثل سیزده از دنیا رفت.	کاس آقایی که دستش بدون راه کسب معاش	گفتمان انسان- شناختی
۷۴	کاس آقایی کی اونه دست بمانست / بی عصا خاکانه جیر تا بتانست	کاس آقایی که دستش بدون راه کسب معاش عصا زیر خروارها خاک ماند.	سرنوشت، مرگ در	گفتمان طبیعی / انسان‌شناختی

در ادامه، متن منظمه «آقادار» از لحاظ مدل انتقادی لاکلاو و موافه بررسی می‌شود تا به بازنمایی روابط قدرت در متن پرداخته شود.

۱۴-۴-۱- کاربست الگوی لاکلاو و موافه در منظمه «آقادار»

۱۴-۴-۱-۱- انواع دال‌ها در منظمه «آقادار»

دال‌های شناور	دال‌های مرکزی
نوگرایی، پرورش جسم و روح، کسب روزی حلال، لجاجت	کاس آقا
جهل، میل به باورهای خرافی و سوءاستفاده از باورهای اعتقادی، یکسان‌پنداری باورهای خرافی با اعتقادات مذهبی، اغواسازی، هوچیگری	ملا
ناآگاهی، دهان‌بینی، فقر فرهنگی، خشم درونی، اغواسدن، میل به خرافات	مردم آبادی
از منظر کاس آقا: وسیله کسب معاش / از منظر ملا: تقدس	آقادار
واقع گرایی، تشویق افراد به روشن‌بینی محض	شاعر

۱۴-۴-۲- انواع گفتمان‌ها در منظمه «آقادار»

- گفتمان فردی

- گفتمان انسان‌شناختی

- گفتمان طبیعی (زیستی)

- گفتمان جمع‌گرا

-گفتمان اعتقادی

- گفتمان فرهنگی

- گفتمان اقتصادی

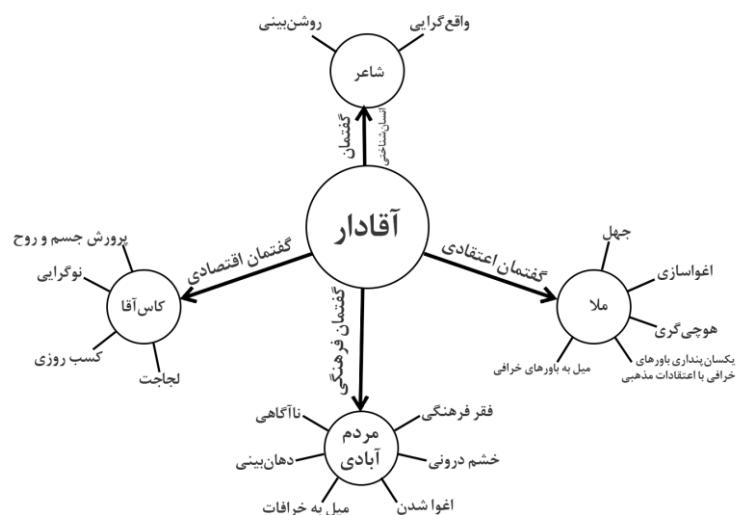
کارکرد هفت گفتمان اصلی در منظومه «آقادار» با لحاظ دو اصل برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی مشخص می‌شود. در ادامه با تحلیل روایی داستان براساس نظریه لاکلائو و موفه، به بررسی انواع گفتمان‌ها پرداخته می‌شود.

دو گفتمان متضاد در این منظومه وجود دارد که با پیوستن مردم آبادی به این مجموعه گفتمانی، سه ضلع شکل می‌گیرد. مثلثی که در رأس آن آقادار (درخت ازگیل) وجود دارد و به لحاظ ماهیتی، چالش‌های گفتمانی فاجعه‌باری در داستان به وجود می‌آورد. کاس آقا در ابتدای این منظومه داستانی، به خاطر فقر فرهنگی و اقتصادی از آبادی خود دلزده است. بنابراین دلایلی که در ذهن دارد، آبادی را رها می‌کند و با شادی و انرژی مضاعف و البته حفظ منزلت آداب و رسوم اعتقادی خویش، اسباب سفر را برای کسب معاش مهیا می‌کند. او قرآن کریم را می‌بوسد. برای خود اسپند دود می‌کند و درون رودخانه هفت سنگ می‌اندازد. در عین حال میل به نوگرایی حس می‌کند. در این بخش گفتمان اقتصادی و مذهبی برجسته‌سازی می‌شود و گفتمان فرهنگی که بیانگر فقر مردم آبادی است، به حاشیه رانده می‌شود. او به درخت ازگیلی برمی‌خورد. با خود می‌گوید از این درخت می‌توان صدها عصا درست کرد. نام این درخت بعدها آقادار می‌شود. از منظر او آقادار (درخت ازگیل)، وسیله‌ای اقتصادی برای کسب معاش است. او برای آنکه این ابزار اقتصادی را از دست ندهد، نشانه‌ای (پارچه سرخ) بر درخت می‌بندد، ملایی از راه می‌رسد و با دیدن پارچه سرخ تفسیر می‌کند که این نشانه نذری بودن آقادار است. به این درخت قداست می‌دهد. در این لحظه، انسداد گفتمانی در منظومه به وجود می‌آید. ملا، با این کنش، گفتمان اقتصادی را به حاشیه می‌راند و گفتمان مذهبی را پیش می‌کشد. او آگاهانه یا از روی ناآگاهی، برای فهمیدن اصل موضوع تلاش نمی‌نماید و باورهای خرافی را با باورهای مذهبی یکسان می‌پندارد و از این حریبه، برای اغوای مردم استفاده می‌کند. او به مردم می‌گوید که درخت مقدس و شفابخش است. او با جمع کردن مردم آبادی گفتمان جمع‌گرا را شکل می‌دهد. مردم آبادی از برگ‌های درخت برای شفای چشمان خود استفاده می‌کنند. ملا با پررنگ کردن گفتمان مذهبی، باور خرافی را به مثابه باور مذهبی شکل می‌دهد. چند روز بعد، کاس آقا پنهانی مشغول بریدن درخت برای ساختن عصا

می‌شود. ملا او را می‌بیند. فریاد می‌زند و او را گناهکار و کافر می‌خواند. سعی می‌کند با احساس گناه دادن به کاس آقا، باور خرافی خود را به او القا کند اما کاس آقا که از اصل موضوع باخبر بود با سکوت به کار خود ادامه می‌دهد و به ملا اعتنایی نمی‌کند. بی‌اعتنایی و شفاف نکردن موضوع از روی لجاجت کاس آقا بود و شاید این یکی از دال‌های تهی این بخش می‌توانست باشد، اما کاس آقا فاقد چنین خصوصیتی بود. ملا مردم را علیه کاس آقا می‌شوراند. در این قسمت او از دو ابزار مظلوم‌نمایی و ترغیب‌سازی جهت برانگیختن احساسات مردم استفاده می‌کند. او ضلع سوم مجموعه گفتمانی را که مردم ده بودند، به کار می‌گیرد و سعی در تثبیت گفتمان خود دارد. مردم دهان‌بین آبادی تحت تأثیر حرف‌های ملا کاس آقا را تکه‌پاره می‌کنند. در این حین، انسداد یا توقف در منظومه داستانی روی می‌دهد و گفتمان خرافه‌جویی غالب می‌شود. بعد از آن، شاعر به عنوان روایت‌کننده داستان، با استفاده از ابزارهای تشخیص‌زدایی، تلنگری به افراد زمانه خود می‌زند و می‌گوید هیچ‌کس نمی‌دانست که کاس آقا زیر آقادار دفن است و افراد را به تأمل و روشن‌بینی تشویق می‌کند. بنابراین گفتمان شاعر که دعوت به روشن‌بینی و واقع‌نگری محض، دوری از دهان‌بینی و جهل است، دال تهی منظومه به حساب می‌آید و بیانگر بازنمایی وضعیت مطلوب است.

نمودار ۳- مفصل‌بندی گفتمانی در منظومه «آقادار»

Diagram 3 - Discursive categorization in the "Aqadar" poetry

۵- نتیجه‌گیری

با بررسی ابیات دو منظومه طبق مدل یادشده، انواع دال‌های مرکزی، دال‌های شناور و دال‌های تهی در منظومه‌ها مشخص شد. دال مرکزی اصلی منظومه فوخوس، بختک (کابوس) بود که مدلول آن انفعال و درنهایت ابزار روشن‌بینی بود. همچنین دال‌های مرکزی در منظومه فوخوس، شخصیت بختک‌دیده، مادر و همسر، بچه‌های او، همسایگان و عزراeil بود. دال‌های شناور مختص هر شخصیت نیز مشخص شد. دال مرکزی اصلی منظومه «آقادار»، آقادار (درخت ازگیل) بود که مدلول‌های آن از منظر کاس‌آقا و ملا متفاوت بودند. از منظر کاس‌آقا، درخت ازگیل منبع رزق و روزی و از منظر ملا، مظهر قدس بود. علاوه‌براین، دال‌های مرکزی منظومه آقادار، شخصیت کاس‌آقا، ملا، مردم آبادی، آقادار و شاعر بودند که دال‌های مختص به هر شخصیت شناسایی شد. با بررسی انواع گفتمان‌ها در متن منظومه‌ها، گفتمان‌های عینیت‌یافته و رسوب‌کرده و گفتمان‌های سرکوب‌شده که در تنازع برای تثبیت‌سازی موقت گفتمان بودند، واکاوی و تحلیل شد. به عنوان نمونه، در منظومه «آقادار»، گفتمان ملا، گفتمان عینیت‌یافته^۱ و گفتمان کاس‌آقا، گفتمان سرکوب‌شده بود که میل به نوخواهی داشت. با بررسی منظومه‌های «فوخوس» و «آقادار»، انواع گفتمان‌ها در این دو منظومه شناسایی شد. گفتمان‌هایی که در منظومه‌های داستانی استفاده شد، شامل گفتمان‌های اقتصادی، جمع‌گرای، فرهنگی، مذهبی، فردی، انسان‌شناختی و طبیعی بودند که برخی از آنها برجسته شدند و برخی دیگر به حاشیه رانده شدند. وقت‌ها یا لحظه‌ها در منظومه‌های داستانی، شناسایی و عوامل انسداد یا توقف، در ابیات منظومه‌ها تشریح شد.

پی‌نوشت

۱. اطلاعاتی از زمان سرایش این اثر به دست نیامد.
۲. شاعر این منظومه را در سال ۱۳۵۶ سروده‌است.

---

1. objective discourse

منابع

- آهنگر عباسعلی و همکاران. بازنمایی گفتمان‌های اجتماعی در فیلم گاو براساس رویکرد لacula و موفه. *زبان‌شناسی اجتماعی*, ۱۴۰۰؛ ۴(۱۶): ۸۲-۷۱.
- اقبالیان سیده ساجده. بررسی سازوکارهای طنز در اشعار گیلکی افراشته، *شیون فومنی، مصطفی رحیم‌پور سیاهکلی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه گیلان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، رشت، ایران. ۱۳۹۱.
- تدینی منصوره. *پسامدرنیسم در ادبیات داستانی ایران*. تهران: نشر علم. ۱۳۹۳.
- تمیم‌داری احمد، باقری اهرنجانی شیما. اهمیت تشخیص گفتمان و دال مرکزی متن از سوی مترجم با تکیه بر ترجمة کلمن بارکس از مثنوی مولانا. *جستارهای زبانی*, ۱۴۰۱؛ ۱(۶۷): ۳۵۶-۳۲۷.
- حق‌پرست حمیدرضا. *تحلیل اجتماعی اشعار شیون فومنی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. ۱۳۸۸.
- حیدری علیرضا و همکاران. منشأ گفتمان تصوف سیاسی در ایران و تحلیل آن براساس نظریه گفتمان لاکلائو و موفه. *ادبیات عرفانی دانشگاه الزهرا*, ۱۴۰۱؛ ۴(۲۸): ۱۵۳-۱۸۷.
- فومنی شیون. *خياله گرده‌گیج (پرسه خیال)* مجموعه شعر گیلکی با برگردان فارسی به کوشش و پژوهش حامد فومنی، تهران: نشر ثالث. ۱۳۸۷.
- مقدمی محمدتقی. نظریه تحلیل گفتمان لاکلا و موف و نقد آن. *معرفت فرهنگی اجتماعی*, ۱۳۹۰؛ ۲: ۱۲۴-۹۱.
- نیکدل کلاشمی امیرضا. بررسی خطاب‌واژه‌ها و عبارات خطاب در متن‌های گفتگومحور اشعار گیلکی شیون فومنی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه گیلان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، رشت، ایران. ۱۴۰۱.
- نیکوبی علیرضا. *پیوند بینش‌های سه‌گانه استعاری، اسطوره‌ای و رمانیک در شعر «شیون فومنی»*. شعر، ۱۳۸۲؛ ۳۳: ۷۴-۷۵.
- Ahangar, A., Khoshkhunzad, A., Khademi, S. Representation of Social Discourses in the Film 'Gav' based on the approaches of Laclau and Mouffe. *Journal of sociolinguists*. 2021; 4(4): 71-82. [in Persian].
- Eqlalian, S. S. *Analysis of Satirical Mechanisms in Gilaki Poems by Aftab, Shivan Foomani, and Mostafa Rahimpoor*. M.A. Thesis of Persian language and literature. Guilan University. Faculty of Humanities. Rasht. 2012. [in Persian]

- Foomani, Sh. Khiyale Gard-e Gij (Parse Khial). *A collection of Gilaki poems with a Persian translation by Hamed Foomani*. Tehran. Iran: Saless. 2008. [in Persian]
- Haqparast, H. R. *Social Analysis of Shivan Foomani's Poems*. M.A. thesis of Persian language and literature. Mohaghegh Ardabili University. Ardabil. 2009. [in Persian]
- Heydari, A., Manshizadeh, M., Farazandehpour, F. The Origin of Political Sufism Discourse in Iran and Its Analysis based on Laclau and Mouffe's Discourse Theory. *Journal of Mystical Literature*. Alzahra University. 2022; 28: 153.187. [in Persian].
- Laclau. E & Mouffe. C. *Hegemony and Socialist Strategy, towards a Radical Democratic Politics*, Translated by Rezayi. M. Tehran: Sales. 2014. [in Persian]
- Moghadami, M. T. Mm. *The theory of critical discourse analysis of Laclau and Mouffe and its criticism*. *Journal of cultural social knowledge*. 2011; 2(2); 91-124. [in Persian]
- Nikdel Kalashami, A. R. *Investigating Address Terms and Discourse in the Conversation-oriented Texts of Shivan Foomani's Gilaki Poems*. M.A. Thesis of Persian language and literature. Guilan University. Faculty of Humanities. Rasht. 2022. [in Persian]
- Nikui, A. The Connection between Symbolic, Mythological, and Romantic insights in Shivan Foomani's Poetry. *The Journal of Poetry*. 2003; 33: 74-75. [in Persian]
- Tadini, M. *Postmodernism in Iranian Fiction Literature*. Tehran: Elm. 2014. [in Persian]
- Tamimidari, A., Baqueri Ahrenjani, Sh. The Importance of Recognizing Discourse and Central Signifier for Translators with a Focus on Coleman Barks' Translation of Masnavi Maulana. *The Journal of Language Related Research*. 2022; 1(13): 327-356. [in Persian]

روش استناد به این مقاله:

فاضلی فیروز، نیکدل کلاشامی احمد. تحلیل انتقادی منظومه‌های «آقادار» و «فوخوس» شیون فومنی براساس ویژگی‌های گفتمانی و دال‌های ارزش‌گذاری، زبان فارسی و گویش‌های ایرانی، ۱۴۰۲، ۱۶۰، ۵۱-۷۸. DOI: 10.22124/plid.2024.27811.1677

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani (Persian Lnguage and Iranian Dialects)*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

